

Innhold

Portefølgeplan for Humaniora og samfunnsvitenskap

Publisert 11 sep 2020 | Oppdatert 10 sep 2020

Del | Last ned

Gjelder fra 2020

Portefølgeplanen beskriver investeringsmål, tiltak og forventede virkninger og samfunnseffekter av investeringene. Planen beskriver tiltak som skal iverksettes gjennom porteføljestyrets egne investeringer og tiltak som må iverksettes gjennom investeringer gjort av andre styrever. Operasjonaliseringen av portefølgeplanen fremkommer i de treårige investeringsplaner. Grunnlaget for investeringsplanene er i tillegg til portefølgeplanen, årlige portefølgeanalyser, årlige tildelte budsjetter og porteføljestyrets langtidsbudsjett.

Definisjon av porteføljen

Fag/teknologi

Porteføljen består av alle prosjekter finansiert av Forskningsrådet som er faglig merket humaniora (fagkode 000) og samfunnsvitenskap (fagkode 200). I tillegg omfatter den nasjonal innsats og den norske deltakelsen i Horisont 2020 innenfor humaniora og samfunnsvitenskap. Dette omtales som *fagporteføljen* for humaniora og samfunnsvitenskap. I 2019 bevilget Forskningsrådet totalt 1,9 mrd. kr til denne fagporteføljen: 317 mill. til humaniora og 1,56 mrd. til samfunnsvitenskap. Dette utgjorde henholdsvis 3 og 15 prosent av Forskningsrådets bevilgninger i 2019.

Porteføljestyrets *investeringsportefølge* består av aktiviteter som porteføljestyret finansierer. Den er gitt av prosjekter finansiert gjennom *FRIPRO – banebrytende forskning* innenfor humaniora og samfunnsvitenskap (FRIHUMSAM) og institusjonsforankrede strategiske prosjekter innenfor humaniora og samfunnsvitenskap (ISPHUM og ISPSAM). Porteføljestyrets investeringsportefølge var på 314 mill. kr i 2019, og det utgjør 17 prosent av fagporteføljen for humaniora og samfunnsvitenskap.

Investeringsporteføljen omfatter for tiden også deltakelse i det internasjonale partnerskapet HERA (Humanities in the European Research Area), som består av europeiske humaniorafinansierende forskningsråd, nordisk samarbeidsnemnd for humaniora og samfunnsvitenskap (NOS-HS) og doktorgradsprogrammet ved Europauniversitetet i Firenze (EUI).

Tema

Porteføljen er ikke tematisk avgrenset.

Anvendelsesområde

Porteføljen er heller ikke avgrenset med hensyn til anvendelsesområde. Resultater fra prosjektene kan i prinsippet anvendes i alle samfunnssektorer og bransjer. Grunnleggende forskning bidrar til å utvikle kunnskapsgrunnlag for å håndtere dagens og morgendagens utfordringer.

Forskning, utvikling og innovasjon (FoUol)-verdikjede

Fagporteføljen innenfor humanistisk forskning finansiert av Forskningsrådet består i hovedsak av grunnleggende forskning. Innenfor samfunnsvitenskap er en stor andel av Forskningsrådets totale fagportefølge av anvendt karakter. Investeringsporteføljen i FRIHUMSAM består i all hovedsak av grunnleggende og langsiktig forskning.

Finansiering

Investeringsporteføljen (FRIHUMSAM og ISPHUMSAM) er finansiert over Kunnskapsdepartementets budsjettpost for langsiktig, grunnleggende forskning (post 52). For fagporteføljen se kap. 6 Budsjettformål.

Overordnede mål og prioriteringer

I regjeringens langtidspan for forskning og høyere utdanning 2019-2028 er det et overordnet mål å utvikle fagområder av fremragende kvalitet. For å nå dette målet understreker regjeringen behovet for å satse på unge forskertalenter. Den regjeringsoppnevnte områdegjennomgangen av Forskningsrådet fra 2017 anbefaler at virkemidler som særlig støtter opp om

høy vitenskapelig kvalitet, bør tas mer i bruk, også innenfor tematiske programmer. Den understreker behovet for å legge til rette for langsiktig og stabil finansiering som kan bidra til å utvikle flere fremragende og verdensledende fagmiljøer. Regjeringens plattform fra Granavolden fra 2019 framhever at mest mulig av forskningen i Norge skal finansieres gjennom frie bevilgninger og gjennom åpne nasjonale forskningsprogrammer. Ett av målene er å styrke Forskningsrådets åpne programmer som legger avgjørende vekt på vitenskapelig kvalitet, som Fri prosjektstøtte og Sentre for fremragende forskning.

Forskningsrådets reviderte strategi fra 2020 er Forskningsrådets operasjonalisering av regjeringens langtidsplan. Her er det tilsvarende målet om fremragende kvalitet formulert som grensesprengende forskning og radikal innovasjon. Begrepet *grensesprengende forskning* vil bli brukt i denne planen.

Regjeringens langtidsplan angir hovedretningen for prioriterte forskningsområder. For porteføljestyret er det viktig å merke seg at i den reviderte langtidsplanen fra 2018 ble «Samfunnssikkerhet og samhörighet i en globalisert verden» satt opp som nytt prioritert område. Den reviderte langtidsplanen understreker også tydeligere behovet for humanistisk og samfunnsvitenskapelig forskning innenfor alle de prioriterte områdene enn den opprinnelige planen fra 2014.

Regjeringens stortingsmelding om humaniora fra 2017 understreker at humaniora er en underutnyttet ressurs i forskning rettet mot samfunnsutfordringer. På denne bakgrunn har Forskningsrådet vedtatt en opptrappingsplan for humaniora der målet er å øke humanioras andel av Forskningsrådets bevilgninger fra 3 til 5 prosent fram til 2022.

De viktigste overordnede mål for styring av porteføljen er:

Fra Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning

- Utvikle fagmiljøer av fremragende kvalitet

Fra Mål og resultatstyringssystemet for Forskningsrådet (MRS)

- Mål 1: Økt vitenskapelig kvalitet
- Mål 4: Velfungerende forskningssystem

Fra Forskningsrådets reviderte strategi

- Grensesprengende forskning og radikal innovasjon
- Velfungerende forsknings- og innovasjonssystem

Faglige og teknologiske prioriteringer

Grensesprengende forskning

Forskningsrådet har to målrettede budsjettformål for grensesprengende forskning: FRIPRO og Sentre for fremragende forskning (SFF). Formålet med investeringene er å fremme forskning som kan flytte forskningsfronten og bidra med vesentlig nyskaping innenfor sitt fagfelt.

Porteføljestyret har investeringsansvar for *FRIPRO – banebrytende forskning* innenfor humaniora og samfunnsvitenskap. Målet med FRIPRO er å fremme dristig og nyskappende forskning som hevder seg i et internasjonalt toppsjikt. FRIPRO skal muliggjøre en karriere for unge forskertalenter og bidra til økt mobilitet for forskere tidlig i deres karriere. Det er et mål å fortsette arbeidet med å utvikle og styrke FRIPRO som virkemiddel for å fremme grensesprengende forskning og derigjennom mobilisere og kvalifisere de beste forskerne for deltakelse i ERC i Horisont Europa.

Porteføljestyret vil gi råd om ulike virkemidler og strategiske satsinger som kan bidra til å flytte forskningsfronten. Dette kan være nye fellesløft, i samarbeid med UH- og instituttsektoren, som bidrar til å realisere forskningspolitiske prioriteringer. Det kan også være å utvikle insentiver og eksperimentelle virkemidler som er egnet til å fremme grensesprengende forskning.

Grensesprengende forskning er et hovedmål i Forskningsrådets strategi og er dermed en ambisjon også for de øvrige deler av porteføljen. Porteføljestyret mener Forskningsrådet bør sette et måltall for andelen grensesprengende forskning i sin totalportefølje som ligger høyere enn dagens nivå. En forutsetning for å sette et måltall er å etablere mekanismer som kan identifisere andelen av prosjekter som har potensiale for å kunne være grensesprengende.

Fagevalueringer

En del av Forskningsrådets oppdrag er å sørge for evaluering av kvaliteten i norsk forskning. Forskningsrådet ferdigstilte brede fagevalueringer av humanistisk forskning (HUMEVAL) i 2017 og samfunnsvitenskapelig forskning (SAMEVAL) i 2018. Det er satt i gang tiltak for å følge opp HUMEVAL og SAMEVAL, og evalueringene ligger til grunn for de langsiktige tiltakene for å styrke fagområdene i denne planen.

I 2020 starter arbeidet med en evaluering av rettsvitenskapelig forskning (JUREVAL). Det er behov for å styrke Forskningsrådets innsats rettet mot rettsvitenskap, og evalueringen vil gi et godt kunnskapsgrunnlag for dette arbeidet. Porteføljestyret vil vurdere oppfølgingstiltak når JUREVAL er ferdig.

Porteføljestyret vil bidra til å utvikle fagevalueringer innenfor humaniora og samfunnsvitenskap.

Forskningsinfrastruktur

Oppdaterte infrastrukturer som understøtter forskning som både er relevant og av høy vitenskapelig kvalitet, er en forutsetning for å være i den internasjonale forskningsfronten. Forskningsprosesser innenfor alle fagområder blir i raskt tempo digitalisert og endrer arbeidsmåter og metoder i tradisjonelle disipliner. Ny teknologi og digitalisering gir store muligheter for å utvikle fagområdene.

For å realisere dette potensialet er det nødvendig å styrke digital infrastruktur og kompetanse til å drive og utnytte infrastrukturen i humaniora og samfunnsvitenskap. Det er også behov for å utvikle metoder og styrke metodisk kompetanse innenfor digital humaniora og samfunnsvitenskap. Porteføljestyret vil gi råd om hvordan Forskningsrådet kan bidra i dette arbeidet.

Tematiske prioriteringer

Samfunnsvitenskapelig og humanistisk forskning er nødvendig for å få en god og helhetlig tilnærming til komplekse samfunnsutfordringer. Det er derfor avgjørende at humanistiske og samfunnsvitenskapelige perspektiver og problemstillinger integreres i de strategiske områdene i Forskningsrådets strategi. Humanioras og samfunnsvitenskapenes bidrag bør også inngå som et eget punkt i alle tematiske porteføljeplaner. Porteføljestyret vil gi råd til de tematiske porteføljestyrene om hvordan dette bør gjøres.

Opptopping av humaniora

Porteføljestyret har spesiell oppmerksomhet rundt Forskningsrådets opptappingsplan for humaniora. Ifølge planen skal humanioras andel av Forskningsrådets bevilgninger øke fra 3 til 5 prosent fram til 2022. Økningen skal skje innenfor utfordringsdrevet humanistisk forskning, det vil si forskning som er rettet mot og utløses av spesifikke samfunnsutfordringer. Innenfor temaområdene som er prioritert i regjeringens humanioramelding er det satt følgende måltall for andelen av Forskningsrådets midler som skal gå til humanistisk forskning i 2022:

- Klima, miljø og bærekraft: 5 %
- De store teknologiskiftene: 5 %
- Integrering, migrasjon og konflikt: 10 %
- Øvrig relevante aktiviteter: 4 %

I tråd med humaniorameldingens intensjon om at Forskningsrådet skal mobilisere humanistiske fagmiljøer til utfordringsdrevet og handlingsrettet forskning og åpne opp for humanistiske forskningsperspektiver i bredden av sine satsinger, er det rimelig at også porteføljer som ikke omfattes av de tre spesifikke områdene i større grad integrerer humanistisk forskning. Dette gjelder porteføljer innenfor sentrale områder, som f.eks. helse, skole og hav.

Porteføljestyret vil overvåke om de årlige bevilgningene til humaniora oppfyller måltallene i planen og samarbeide med aktuelle porteføljestyrer slik at Forskningsrådet realiserer målene i planen.

Prioriterte anvendelsesområder

Porteføljestyrets investeringer skal i all hovedsak gå til grunnleggende og langsiktig forskning. Denne forskningen er orientert mot forskningsfronten og har som mål å være grensesprengende. Den grunnleggende forskningen gir nye innsikter som endrer kunnskapsområder og fungerer i et fruktbart samspill med anvendt forskning og innovasjon. Samtidig gir grunnleggende forskning en nødvendig kunnskapsmessig beredskap til å kunne takle nye og ukjente utfordringer.

Den brede fagporteføljen i samfunnsvitenskap og humaniora bygger opp under satsinger i tematiske porteføljer. Anvendelsen vil avhenge av målsettinger i disse porteføljene.

Prioriterte forskningsarter

For å sikre god dynamikk innenfor forskning og innovasjon er det viktig med en god balanse mellom grunnleggende forskning, anvendt forskning og innovasjon i totalporteføljen til Forskningsrådet. I Forskningsrådets merkesystem for prosjekter angis forskningsart med en prosentandel for henholdsvis *Grunnforskning*, *Anvendt forskning*, og *Utviklingsarbeid*. Grunnforskning defineres som eksperimentell eller teoretisk virksomhet som primært utføres for å skaffe til veie ny kunnskap om det underliggende grunnlag for fenomener og observerbare fakta – uten sikte på spesiell anvendelse eller bruk. Anvendt forskning defineres som virksomhet av original karakter som utføres for å skaffe til veie ny kunnskap, først og fremst rettet

mot bestemte praktiske mål eller anvendelser. Utviklingsarbeid defineres som systematisk virksomhet som anvender eksisterende kunnskap fra forskning og praktisk erfaring, og som er rettet mot å framstille nye eller vesentlig forbedrede materialer, produkter eller innretninger, eller å innføre nye eller vesentlig forbedrede prosesser, systemer og tjenester.

For mange fagområder er det ikke tydelige skiller mellom grunnleggende og anvendt forskning, For å ha kunnskap om fagområdene og porteføljenes profil på aggregert nivå er det likevel viktig å ha oversikt over fordelingen mellom grunnleggende og anvendt orientert forskning. Det er også viktig for å ha oversikt over profilen til de ulike virkemidlene til Forskningsrådet.

Forskningsrådet bidrar til grunnleggende forskning både innenfor satsinger der samfunnsmessig relevans er prioritert og i satsinger som FRIPRO hvor vitenskapelig kvalitet er det avgjørende kriterium. I sin investeringsportefølje har porteføljestyret et spesielt ansvar for å støtte grunnleggende forskning av sistnevnte art innenfor humaniora og samfunnsvitenskap.

For å sikre langsiktig kunnskapsutvikling må en betydelig andel av Forskningsrådets bevilgninger gå til grunnleggende forskning. I 2019 var fordelingen i totalporteføljen til Forskningsrådet 45 prosent grunnforskning, 48 prosent anvendt forskning og 7 prosent utviklingsarbeid. Porteføljestyret mener Forskningsrådet bør sette seg som mål at andelen som går til grunnleggende forskning bør økes til 50 prosent.

Fagporteføljen for humaniora er dominert av grunnleggende forskning. Ifølge opptrappingsplanen for humanistisk forskning skal veksten i Forskningsrådets bevilgninger til humaniora skje innenfor utfordringsdrevet forskning. Slik forskning kan være både grunnleggende og anvendt.

Fagporteføljen for samfunnsvitenskap er dominert av anvendt forskning. Som påpekt i SAMEVAL er det viktig å sikre teoriutviklingen innenfor samfunnsvitenskap. Det kan ses som et argument for at det er behov for å fremme mer grunnleggende forskning innenfor fagporteføljen for samfunnsvitenskap.

Prioriteringer i EUs rammeprogram (Horisont Europa)

Excellent Science inngår som en vesentlig del av Horisont Europa. To av ordningene som inngår her, er av spesiell interesse for fagporteføljestyrene. Det er Det europeiske forskningsrådet (ERC) og Marie Skłodowska-Curie Actions (MSCA).

ERC har et foreslått budsjett på 16,6 mrd euro. Det er ikke skissert vesentlige endringer i forhold til H2020. Det vil fortsatt være tre separate konkurransearenaer for individuelle forskere avhengig av erfaringsnivå (Starting, Consolidator og Advanced Grant), en utlysning for 2-4 forskere som arbeider på et felles prosjekt (Synergy grant), og en mindre støtteordning for å ta resultater fra ERC-prosjekter videre mot utnyttelse og kommersialisering (Proof of Concept).

MSCA har et foreslått budsjett på 6,8 mrd euro, og vil også videreføres med bare mindre justeringer i forhold til H2020. MSCA er virkemiddelet for forskermobilitet og karriereutvikling. Det vil omfatte individuelle postdoktorstipend, nettverk for doktorgradsutdanning, internasjonal og sektoroverskridende forskerutveksling, samt en samfinansieringsordning for nasjonale/regionale mobilitetsprogram på postdoktor eller PhD-student nivå.

Forskningsrådet har brukt ERC som inspirasjon ved utvikling av "Unge forskertalenter", de tidligere utlysningene av "Toppforsk" i FRIPRO og "Stort, tverrfaglig forskerprosjekt" som utlyses i 2021. Målet er dels å gi forskerne anledning til å opparbeide erfaring som gjør dem konkurransedyktige i ERC, dels at erfaring med lignende nasjonale utlysninger gjør spranget til ERC kortere. Forskningsrådets mobilitetsstipend, med to år utenfor Norge og ett år returfase i Norge, er inspirert av det individuelle postdoktorstipendet til MSCA (MSCA IF). Forskningsrådet vil fortsette å skjele til ERC og MSCA når vi videreutvikler våre ordninger.

Norske forskningsmiljøer har svakere gjennomslag i ERC enn i pilaren for samfunnsutfordringer i Horisont 2020. De siste årene har det vært en økning av tildelinger av Starting og Consolidator Grants til norske miljøer. En undersøkelse av satsingen på unge forskertalenter i FRIPRO viser at en betydelig andel av forskerne fra norske institusjoner som mottar Starting og Consolidator Grants har hatt unge forskertalent-prosjekt. Det er færre tildelinger av Advanced Grant til norske forskningsinstitusjoner. Det er et mål å videreutvikle satsingen på FRIPRO som treningsarena til ERC i Horisont Europa, og det bør vurderes om det bør settes i verk tiltak for å øke gjennomslaget også i Advanced Grant.

Forskningsmiljøer innenfor humaniora og samfunnsvitenskap i Norge har også potensial for å få bedre gjennomslag i MSCA og i pilaren for globale utfordringer i EUs rammeprogram. I Horisont Europa er to av områdene innenfor globale utfordringer spesielt relevante: Kultur, kreativitet og inkluderende samfunn og Samfunnssikkerhet. Det er viktig å stimulere miljøer innenfor humaniora og samfunnsvitenskap til å bli aktive med søknader spesielt til disse satsingene i Horisont Europa.

Forskningsrådet bør i sine utlysninger formulere tydelige forventninger til prosjektledere i FRIPRO-prosjekter om å være aktive i å søke internasjonale midler, spesielt Horisont Europa. På bakgrunn av erfaringer fra dette tiltaket bør Forskningsrådet vurdere om det skal settes strengere krav til prosjektledere om å søke internasjonalt før de kan søke FRIPRO igjen.

Andre prioriteringer

Attraktive karriereveier

En karriere i akademia må være attraktiv for de beste forskerne. For å få til gode karriereveier må det være mulig å oppnå finansiering på forskjellige stadier i karriereløpet. Bare slik kan kvaliteten i forskningen opprettholdes og videreutvikles. Forskningsrådets virkemidler skal stimulere institusjonenes arbeid med rekruttering samt med karriereutvikling som fremmer kjønnsbalanse og mangfold i forskningssystemet.

Forskningskapasitet innenfor humaniora og samfunnsvitenskap må sikres gjennom investeringer som rettes inn både mot unge og etablerte forskere. Forskningsrådet skal videreutvikle sin satsing på FRIPRO som et virkemiddel for forskere i forskjellige stadier av karriereløpet. Forskningsrådet skal videreføre satsinger for unge forskere og bidra til å styrke forskerutdanningen gjennom nasjonalt samarbeid. Porteføljestyret vil vurdere om det skal settes måltall for andel unge forskertalenter i investeringsporteføljen.

Åpen forskning

Digitaliseringen og ny teknologi skaper nye muligheter for å produsere og dele forskning effektivt og til å la samfunnet ta del i forskningsprosesser. Åpenhet kan gjøre forskningen enklere å etterprøve og gjøre det mulig å koble store datamengder og utvikle nye metoder på tvers av fag. Slik kan åpen forskning bidra til å heve forskningens kvalitet og å flytte forskningsfronten. Forskningsrådet er en pådriver for åpen forskning ut fra prinsippet om at forskning og forskningsprosesser skal være «så åpne som mulig, så lukkede som nødvendig». Forskningsrådets policy for åpen forskning fra 2020 beskriver tiltak innenfor en rekke områder som Forskningsrådet selv eller i samarbeid med andre skal gjøre for å oppnå dette.

Innenfor humaniora og samfunnsvitenskap reiser åpen forskning flere dilemmaer knyttet til bl.a. håndtering av kvalitative data, lisensiering av publikasjoner og brukermedvirkning. Porteføljestyret vil gi råd om hvordan man kan håndtere disse dilemmaene for å tilrettelegge for åpen forskning innenfor humaniora og samfunnsvitenskap på en best mulig måte.

Internasjonalt samarbeid

Godt internasjonalt samarbeid er en forutsetning for utvikling av forskning og et velfungerende forskningssystem. Gjennom sine virkemidler vil Forskningsrådet stimulere til høy deltakelse i internasjonalt forskningssamarbeid. Når man skal se på utviklingen av dette samarbeidet bør man ikke bare se på omfanget av internasjonalt samarbeid, men også på kvaliteten til internasjonale samarbeidspartnere. For å legge til rette for at nasjonale og internasjonale finansieringskilder samspiller godt innenfor humaniora og samfunnsvitenskap, inngår det internasjonale arbeidet som en integrert del porteføljestyrets virksomhet.

Porteføljestyret vil vurdere om det skal settes et måltall for andel av investeringsporteføljen som skal gå til internasjonalisering.

Investeringsmål

De overordnede målene og prioriteringene for porteføljen er hentet fra regjeringens langtidsplan for forskning og utdanning (LTP) og mål- og resultatstyringssystemet for Forskningsrådet (MRS). Hovedmålene og delmålene for porteføljen bygger på Forskningsrådets reviderte strategi fra 2020. Hovedmålene beskriver den tilstanden Forskningsrådet ønsker å oppnå i samfunnet gjennom sin innsats. Delmålene beskriver behov i det norske forskningssystemet eller hos brukerne av forskningen, som det er nødvendig å møte for å nå samfunnsmålene. For grunnleggende og grensesprengende forskning er brukerne i hovedsak andre forskere innenfor alle sektorer.

Porteføljestyret setter seg følgende hovedmål og delmål basert på Forskningsrådets strategi:

Overordnet mål og prioriteringer	Hovedmål (samfunns mål)	Delmål (bruker mål)
Overordnet mål i LTP: Utvikle fagmiljøer av fremragende kvalitet	Grensesprengende forskning og radikal innovasjon	Velfungerende åpne konkurransearenaer for forskning og innovasjon
Mål i MRS: Økt vitenskapelig kvalitet		Attraktive karriereveier for et mangfold av forskertalenter
Velfungerende forskningssystem		Åpne forsknings- og innovasjonsprosesser som muliggjør bred tilgang til og verifisering av resultater
	Humanistisk og samfunnsvitenskapelig forskning bidrar til å håndtere samfunnsutfordringer	Humanistiske og samfunnsvitenskapelige perspektiver er godt integrert i de strategiske områdene i Forskningsrådets strategi

Tiltak

De følgende tiltak skal underbygge porteføljestyrets delmål:

Delmål (brukermål)	Porteføljestyrets egne tiltak	Tiltak i andre deler av Forskningsrådet
Velfungerende åpne konkurransearenaer for forskning og innovasjon	Investere i de kvalitativt beste prosjektene innenfor formålet med FRIPRO.	Jobbe for god balanse mellom fagområder i SFF. Søknader til HUMSAM må vurderes på fagenes egne premisser (Styret)
	Gi råd om å videreutvikle systemet for kvalitetssikring i søknadsbehandlingen. Gi råd om utforming av vurderingskriterier f.eks. kriteriet for grensesprengende forskning	
	Fremme strategiske satsinger som flytter forsknings- og innovasjonsfronten, bl.a. nye fellesløft og eksperimentelle virkemidler	Løfte investeringene til grensesprengende forskning basert på åpen konkurranse på tvers av fag og tema basert på måltall som er høyere enn dagens nivå. (Styret) Løfte investeringene til grunnleggende forskning til 50 prosent av Forskningsrådets bevilgninger. Integrere HUMSAM-perspektiver i inkubatorer og idélaber og andre eksperimentelle virkemidler (Porteføljestyrer)
	Stimulere til deltagelse i internasjonalt forsknings- og innovasjonssamarbeid Gi råd til utarbeidelsen av internasjonale programmer og utlysninger Samarbeide om videreutvikling av FRIPRO som treningsarena for ERC	Stimulere til søknader til pilaren for globale utfordringer i Horisont Europa (alle porteføljestyrer)
	Gi råd til områdestrategiene i Norsk veikart for forskningsinfrastruktur	Styrke digital infrastruktur og kompetanse i humaniora og samfunnsvitenskap (Styret)
	Overvåke fordeling mellom fagområder og faggrupper i investeringsporteføljen	
Attraktive karriereveier for et mangfold av forskertalenter	Fortsette og videreutvikle satsinger innrettet mot unge forskertalenter Fortsette og videreutvikle satsinger på fremragende etablerte forskere	Videreutvikle Forskningsrådets virkemidler for å fremme særlig sterke forskere på alle karrieretrinn.
	Gi råd om å etablere forskerlinjer innenfor humaniora og samfunnsvitenskap	
	Styrke forskerutdanningen og bidra til økt nasjonalt samarbeid om forskerutdanning	
	Gi råd om Forskningsrådets rolle i samspillet med institusjonene om relasjonen mellom innstegstillinger og bruken av postdoktor-/forskerstillinger i prosjekter med finansiering fra Forskningsrådet	

Forventede resultater, virkninger og samfunnseffekter

Resultater

Porteføljestyrets investeringer skal i all hovedsak gå til grunnleggende og grensesprengende forskning av høy kvalitet innenfor humaniora og samfunnsvitenskap. Forskningsresultatene vil bli synlige i form av publisering i tidsskrifter, bøker og evt. andre plattformer, utvikling av datasett og ulike formidlingstiltak til brukere av forskning og allmenheten.

Virkninger for forskersamfunnet

Av tiltak innenfor investeringsporteføljen

Investeringer i grunnleggende og grensesprengende forskning spiller en avgjørende rolle for utvikling av forskning i alle sektorer. Grunnleggende forskning bidrar til å videreutvikle anerkjente vitenskapelige teorier og metoder som annen type forskning kan bygge videre på. Når den grunnleggende forskningen blir grensesprengende bidrar den til å flytte forskningsfronten og skape nye forskningsfelt. Slik skaper den et rammeverk for helt ny forståelse og nye problemløsninger.

Investeringene spiller også en viktig rolle i utviklingen av forskningssystemet. Gode finansieringsverktøy er avgjørende i karriereutviklingen til forskere på ulike stadier av deres karrierer og skal også bidra til kjønnsbalanse. Investeringene skal videre bidra til å utvikle faglige tyngdepunkter og bygge sterke forskningsmiljøer med potensiale til å flytte forskningsfronten innenfor sine fagfelt. Investeringene skal også fremme nasjonalt og internasjonalt forskningssamarbeid.

Av øvrige tiltak innenfor fagporteføljen

Tiltakene for fagporteføljen bidrar til å integrere humanistiske og samfunnsvitenskapelige perspektiver og problemstillinger i forskningen innenfor de strategiske områdene i Forskningsrådets strategi. De vil dermed både bidra til mer utfordringsdrevet humanistisk forskning og til målet om at den totale andelen finansiering til humaniora skal opp til fem prosent.

Virkninger for brukere utenfor forskersamfunnet

Vi forventer også virkninger av våre tiltak for brukere utenfor akademien. Til både HUMEVAL og SAMEVAL ble det sendt inn eksempler på samfunnsbidrag fra norsk humaniora og samfunnsvitenskap. Disse viser at både den humanistiske og samfunnsvitenskapelige forskningen har betydning i mange samfunnssektorer. Hovedkomiteene i begge evalueringene var imponert over bredden og dybden i samarbeidet mellom forskningsinstitusjonene og andre samfunnssektorer, og den dokumenterte effekten av samarbeidet.

Eksemplene i SAMEVAL viser at samfunnsvitenskapelig forskning er viktig i politikktutforming og blir mye brukt av norske og internasjonale politiske institusjoner og organisasjoner. Samfunnsvitenskap blir også brukt av næringslivet og av allmenheten.

Eksemplene i HUMEVAL viser at humanistisk forskning er viktig i utforming av utdanninger innenfor språk, historie og kultur og for ulike brukergrupper i kultursektoren som museer, festivaler og teatre og i utvikling av kulturindustri.

Samfunnseffekter

Av tiltak innenfor investeringsporteføljen

Forskningen skal være kritisk og uavhengig, ligge i forkant, stille nye spørsmål og åpne for det som kan bli relevant. Den grunnleggende forskningen i humaniora og samfunnsvitenskap utvikler sammen med grunnleggende forskning innenfor andre fag et repertoar for forståelse og en kunnskapsberedskap som er avgjørende for å kunne håndtere både dagens og framtidige samfunnsutfordringer. I krisesituasjoner er behovet for denne type kunnskapsberedskap og bredde i kunnskapsgrunnlaget spesielt tydelig. Slik har den grunnleggende forskningen en viktig funksjon i samspill med anvendt forskning og innovasjon.

Av øvrige tiltak innenfor fagporteføljen

I hele spennet fra grunnleggende til anvendt forskning gir humaniora og samfunnsvitenskap bidrag som er viktige for å kunne løse de store samfunnsutfordringene som er reflektert i Forskningsrådets strategiske prioriteringer. Vi nevner her noen eksempler.

Fagene bidrar med forskning om hvordan mennesker og samfunn samhandler, og hvilke kulturelle rammer dette skjer innenfor. Ut fra innsikt i samfunnsutviklingens forutsetninger kan denne forskningen gi oss forståelse av hvilke mulige handlingsrom som ligger i samfunnet og kulturen. Forskning på *muliggjørende kulturer* kan vise hva som skal til for at vi som mennesker og samfunn vil ta i bruk ny teknologi og ny kunnskap som er nødvendig for å få til et grønt skifte og digitalisering av samfunnet.

Forskning innenfor humaniora og samfunnsfag gir også viktige bidrag til helse og velferd ved å vise betydningen av samfunnsmessige og kulturelle forhold. Dette kan for eksempel være sammenhengen mellom sosial ulikhet og helse og velferd, eller hvilken betydning kulturelle aktiviteter og opplevelser har for helse og velvære.

Humanistisk og samfunnsfaglig forskning gir innsikt i normative problemstillinger og bidrar til samfunnets etiske, juridiske og politiske utvikling. Forskningen spiller derfor en viktig rolle i utviklingen av det demokratiske samfunn, rettsstaten og internasjonale relasjoner, og den gir kunnskapsbasert grunnlag for politiske vedtak. Forskningen leverer mer nyanserte og komplekse problemstillinger enn det som ofte dominerer i media og samfunnsdebatten. I dagens mer polariserte og fragmenterte offentlighet er slik kritisk og uavhengig forskning stadig viktigere. Humaniora og samfunnsvitenskap bidrar også med kritisk refleksjon over ulike dilemmaer som forskningen selv reiser og vurderer mulige uheldige konsekvenser av forskning og innovasjon. Slik sett er denne forskningen avgjørende for å kunne nå målet om etisk og samfunnsansvarlig forskning, innovasjon og teknologianvendelse.

Indikatorer for å måle graden av måloppnåelse

Resultater

Mulige indikatorer for:

- Publisering (publiseringsprofil i CRISStin, kanaler for åpen forskning, åpne datasett, etc.)
- Prosjektgjennomføring (forbruksprosent, ansettelses og publikasjoner i prosjekter)
- Tildelinger i Horisont 2020 og Horisont Europa

Virkninger

Anvende eller utvikle indikatorer for:

- Nasjonalt og internasjonalt samarbeid (Sampublisering og samarbeidsrelasjoner – på tvers av institusjoner og land)
- Karriereutvikling hos stipendiater og prosjektledere (NIFU utvikler karrieremonitor)
- Vitenskapelig gjennomslag (ta i bruk nye verktøy for å fange opp siteringer samt caser som vurderes av fagfeller ved sluttrapportering - f.eks. panel som vurderte søknaden)
- Antall samfunnsfaglige og humanistiske prosjekter som søker og får finansiering i tematiske porteføljer
Prosentandel av humanistiske prosjekter som søker og får finansiering totalt
Tiltak innenfor forskningsinstitusjonene for å øke andelen av utfordringsdrevet humaniora
- Anvendelse av humanistisk og samfunnsfaglig forskning hos brukere utenfor forskersamfunnet (Her kan brukere av forskning innlemmes i å vurdere forskningens virkning for dem)

Samfunnseffekter

For investeringsporteføljen må det utvikles nye måter å måle mulige samfunnseffekter. Det er svært krevende å lage kvantitative indikatorer for å måle samfunnseffekter av langsiktig grunnleggende forskning. Det kan reises spørsmål om i hvilken grad det er mulig å utvikle valide kvantitative indikatorer for å måle samfunnseffekter av grunnleggende og grensesprengende forskning. Det er avgjørende å unngå at snevre mål på samfunnseffekter virker kontraproduktivt med tanke på å fremme grunnleggende og grensesprengende forskning som ofte først har effekter på lang sikt og innenfor områder som ikke kan defineres på forhånd. Derfor må det utvikles nye verktøy der kvantitative og kvalitative indikatorer fungerer i samspill med hverandre.

For fagporteføljen er det behov for å utvikle mer treffsikre verktøy for å måle samfunnseffekten av humanistisk og samfunnsvitenskapelig forskning. Det er naturlig å bygge videre på metodikken som ble utviklet i HUMEVAL og SAMEVAL. Her sendte forskningsmiljøene inn eksempler på samfunnsbidrag innenfor fagene. Et moment som ble påpekt i begge evalueringene er behovet for å tydeliggjøre forskjellen på samfunnseffekter og formidling i slike eksempler. Man kan også trekke på aktører som aktivt arbeider med *science advice* slik som Det Norske Videnskaps-Akademi samt mottakere av forskningsbasert rådgiving slik som bedrifter, politikere og departementer.

Budsjettformål

Investeringsporteføljen (FRIHUMSAM og ISPHUMSAM) er finansiert fra Kunnskapsdepartementet. Flere departementer bidrar til å finansiere den totale fagporteføljen innenfor samfunnsvitenskap. De største bidragsyterne etter Kunnskapsdepartementet er Klima- og miljødepartementet, Utenriksdepartementet og Arbeids- og sosialdepartementet. Den totale fagporteføljen innenfor humaniora er i hovedsak finansiert av Kunnskapsdepartementet, men har også bidrag fra bl.a. Klima- og miljødepartementet, Kulturdepartementet og Utenriksdepartementet.

Siden fagporteføljen i samfunnsvitenskap er ca. fem ganger større enn fagporteføljen for humaniora er samme forholdstall brukt i oversikten over de viktigste budsjettformålene: 25 mill. for samfunnsvitenskap og 5 mill. i humaniora.

Oversikt over de viktigste budsjettformålene som bidrar til fagporteføljen i samfunnsvitenskap (Bidrag på over 25 mill. kr i 2019)

Handlingsrettede programmer:

FINNUT – forskning og innovasjon i utdanningssektoren

VAM – velferd, arbeid og migrasjon

NORGLOBAL – forskning om bærekraftig utvikling og fattigdomsreduksjon

DEMOS – demokratisk og effektiv styring, planlegging og forvaltning

MARINFORSK – marine ressurser og miljø

MILJØFORSK – miljøforskning for en grønn samfunnsomstilling

Store programmer:

KLIMAFORSK – stort program klima
ENERGIX – stort program energi
HELSEVEL – gode og effektive helse-, omsorgs- og velferdstjenester

Brukerstyrte innovasjonsprogrammer:

TRANSPORT
BIONÆR – bionæringer

Grunnforskningsprogrammer:

SAMKUL – samfunnsutviklingens kulturelle forutsetninger

Fri prosjektstøtte:

FRIHUMSAM

Andre frittstående prosjekter:

OFFPHD – Offentlig sektor phd

Senterordninger*:

FMETEKN – forskningssentre for miljøvennlig energi –teknologi
FMESAMFUNN – forskningssentre for miljøvennlig energi – samfunn
*SFF var under 25 mill.kr i 2019

Vitenskapelig utstyr, databaser, samlinger

FORINFRA – nasjonal satsing på forskningsinfrastruktur

Oversikt over de viktigste budsjettformålene som bidrar til fagporteføljen i humaniora (Bidrag på over 5 mill. kr i 2019)

Fri prosjektstøtte:

FRIHUMSAM

Senterordninger:

SFF – sentre for fremragende forskning

Grunnforskningsprogrammer:

SAMKUL – samfunnsutviklingens kulturelle forutsetninger
P-SAMISK – program for samisk forskning

Strategisk institusjonsstøtte:

ISPHUM – institusjonsforankret strategisk prosjekt – humaniora

Handlingsrettede programmer:

MILJØFORSK – miljøforskning for en grønn samfunnsomstilling
KULMEDIA – kultur- og mediesektoren

Vitenskapelig utstyr, databaser, samlinger

FORINFRA – nasjonal satsing på forskningsinfrastruktur

Andre frittstående prosjekter:

OFFPHD – Offentlig sektor phd

Nasjonale stimulerings tiltak, møteplasser:

FORSKSKOLE – Forskerskoler